ופוטרים את הנשואות מאי דרשי [ו]לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר הך דיתבה חוצה היא לא תהיה לאיש זר אבל הך דלא יתבה חוצה תהיה לאיש זר ורבי עקיבא לטעמיה דאמר יש ממזר מחייבי לאוין ויש אומרים לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות מאן [א]יש אומרים אמר רב אידי בר אבין רבי אליעזר היא [ב]דתניא מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ורבי [ג]אליעזר אוסר לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות רבן שמעון בן גמליאל אומר [ד]כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל ואלא [ה]הכי מאי אין בקיאין לפי שאין בקיאין בתורת קידושין וגירושין [ו]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ממזר מאחותו[ז] וממזר מאשת אח נתערבו בהן מאי קא משמע לן יש ממזר מחייבי כריתות ניתני חדא [ח]מעשה שהיה כך היה ורבא אמר [ט]עבד ושפחה נתערבו בהן איסורא משום מאי משום שפחה ניתני חדא מעשה שהיה כך היה: **מתני'** [א]הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות שהן שמנה אמה ואם אמה ואם אבי אמה ואמה ואם אביה ואמה ואם אבי אביה ואמה [י]לויה וישראלית [ב]מוסיפין עליהן עוד אחת [ג]אין [כ]בודקין לא מן המזבח ולמעלה ולא מן הדוכן ולמעלה ולא מן הסנהדרין ולמעלה וכל שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים וגבאי צדקה משיאין לכהונה ואין צריך לבדוק אחריהן רבי יוסי אומר אף מי שהיה חתום עד[ל] בערכי הישנה של ציפורי[מ] רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר אף מי שהיה מוכתב באסטרטיא של מלך: **גמ'** מאי שנא בנשי דבדקינן ומאי שנא בגברי לא בדקו נשי דכי מינצו בהדי הדדי בעריות הוא דמינצו ואם איתא דאיכא מילתא לא אית ליה קלא [ד]גברי דכי מינצו בהדי הדדי ביוחסין הוא דמינצי אם איתא דאיכא מילתא אית ליה קלא ואיהי נמי תבדוק בי' ברידיה מסייע לי' לרב [נ]דאמר רב יהודה אמר רב [ה]לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים רב אדא בר אהבה תני ד' אמהות שהם שתים עשרה במתניתא תנא ד' אמהות שהם שש עשרה בשלמא לרב אדא בר אהבה

מוקים

ופוטרין את הנשואות. מן החליצה ולרבי עקיבא בני חייבי לאוין ממזרים הם: **החוצה.** החלוצה שלא נכנסה עדיין לרשות הבעל לנשואין: **ויש אומרים.** היינו רבי אליעזר: **לפי שאין בקיאין.** באיסור ולקמן מפרש לענין יוחסין מאי בקיאין איכא הלכך לרבי אליעזר כותי לא ישא כותית שמא אחד מן הבקיאין שלא אירע פסול בנישואי אבותיו והשני משאינן בקיאין ואירע ספק אשת איש בקידושי אבותיו שנתקדשה לאחר ואמרו אין קדושין ונשאת לאחר: **מצת כותי מותרת.** לאכלה בפסח ואין בה משום חששא לחימוץ: **ואדם יוצא בה.** בלילי יו"ט הראשון שהמצה חובה ויוצא בה דלא הוי ס)כקמחין וכליקות של עובדי כוכבים שלא תמלו דקי"ל (פסחים דף מ.) אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה אחרת באחרונה משום דבמלאת מצוה בעינן שימור לשם מצוה אבל מצת כותי א"צ לאכול מצה אחרת באחרונה דבקיאי במצות שימור: **ואלא הכא.** גבי יוחסין מאי אין בקיאין שייך למימר: **מאי קמ"ל.** האי ממזר מאחותו דקא פריש ממאי הוה ולא תנא ממזר סתמא: **ומשני יש ממזר מחייבי כריתות קא משמע לן.** ולאפוקי ממאן דאמר (יבמות דף מט.) אין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין: **וניתני חדא.** ממזר מאחותו נתערב בהן: **עבד ושפחה נתערבו בהן.** עבד נשא מבנותיהם ושפחה נשאת לאחד מהם ואין אותה משפחה ידועה: ופרכינן **איסורא משום שפחה.** דע"כ עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר אלא שפחה ולדה עבד: **ניתני.** שפחה לחודה: **מתני' אשה כהנת.** דווקא נקט דקתני סיפא לויה וישראלית מוסיפין עליהן עוד אחת: **ארבע אמהות שהן שמנה.** בודקין בדורותיה ארבע אמהות שתים מצד האב ושתים מצד האם שהם שמנה כל אחת מהם ע)אמה ואם אמה. בודקין שלא היו ממזרות או אחת מן הפסולות לקהל: **ואם אבי אמה.** של אשה זו שהוא נושא: **ואמה.** של אם אבי אמה: **ואם אביה.** של זו שהוא נושא: **ואמה.** של אם אביה: **ואם אבי אביה.** של זו שהוא נושא ואמה: **לויה וישראלית.** פ)לכהן בא לכונסה: **מוסיפין עליהן עוד אחת.** אם אחת בכל זוג וזוג כגון אמה ואם אמה ואמה וכן כולם: **אין בודקין מן המזבח ולמעלה.** התחיל לבדוק באמהות ומצא שאבי אביה שימש על המזבח בידוע שמיוחס הוא: **ולא מן הדוכן ולמעלה.** אם הועד עליו שעמד אצל הלוים בדוכן לשורר שיר: **ולא מן הסנהדרין ולמעלה.** אם נמנה בסנהדרין א"צ לבדוק צ)אותו וכן שוטרי הרבים וגבאי צדקה משיאין בנותיהם לכהן ואין צריכין לבדוק. וטעמא דכולהו מפרש בגמרא ק): **אף מי שהיה חתום בערכי הישנה של ציפורי.** עיר סמוכה לציפורי ששמה ישנה כדאמרינן בעירובין (דף נט.) כעיר חדשה שביהודה דהיינו עיר ששמה חדשה כדכתיב (יהושע טו) צנן וחדשה: **בערכי.** שהיה כתוב בסדרי הדיינין שהיו רגילין לייחס את הראויים לדון שהיו מיוחסין וכותבין על הסדר פלוני ופלוני מיוחסין הן שאין רגילין בני המקום למנות דיין שאינו מיוחס: **באיסטרטיא של מלך.** בגמרא ר) מפרש לה: **גמ' מאי שנא בנשים דבדקינן.** כדקתני ד' אמהות ולא קתני ארבע אבות שיהו בודקין אביה ואבי אביה שלא היו ממזרים: **בעריות הוא דמגלו.** אין זו מגנה את זו בפסול ייחוס אלא בזנות: **ואם איתא דאיכא בהו מילתא.** לפסול יוחסין לית ליה קלא: **איהי נמי.** הכהנת אמאי לא הצריכוה לבדוק ביחוס בעלה ד' אמהות דילמא איכא מילתא בנשי משפחתו ביוחסין: **לא הוזהרו כשרות.** כהנות לינשא לפסולין כגון חללי גירי וחרורי וכיון דלא הקפידה תורה עליהם ליוחסין רבנן נמי לא עבוד בהו מעלה לאצרוכינהו בדיקה ואפילו מחמת ממזרות ושתוקות אלא כי ש)איתחזיק איסורא ביה אבל לחששא ולמיבדק לא אצרכינהו: **שהם שתים עשרה.** על כל זוג מוסיף לבדוק עוד אם למעלה: **שש עשרה.** על כל זוג של משנתינו מוסיף אמה של עליונה ואם אמה:

מוקי

מצת כותי מותרת. פי' מותרת לאכלה בפסח ואין בה משום חששא דחימוץ ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח בלילי יו"ט ראשון שאכילתה חובה ולא הויא כקמחין וכלקות של עובדי כוכבים דקיימא לן (פסחים דף מ.) דאדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה וא"ת והא אמרי' (בפרקי דר"א פל"ח) כל האוכל פת כותי כאילו אוכל חזיר[א] וי"ל היינו דווקא פת שהכותי לש ועושה בביתו אבל העיסה שהכותי עושה בביתו של ישראל מותר[ב] ונראה ה)הא דקאמר ואדם יוצא בה ידי חובתו היינו דוקא שגם הכותי יאכל ממנה דאל"כ לא יצא ידי חובתו דהא לית להו לפני עור לא תתן מכשול ג): **הנושא** אשה כהנת. פי' כהן שבא לישא אשה כהנת וקאמר דצריך לבדוק משום שאנו רוצים שבנה ישמש ע"ג המזבח אבל אין לפרש דמיירי בישראל הבא לישא אשה כהנת ורוצה שיהא בנה כשר לכהונה דא"כ אמאי נקט כהנת אפילו היתה חללה נמי הוי בנה כשר לכהונה דבני ישראל מקוה טהרה לחללות ג): **צריך** שיבדוק אחריה ארבע אמהו'. פי' בקונט' בודקין משום חשש לממזרות ולא נהירא מדפריך גמ' ואיהי נמי תבדוק בדידיה ומשני לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים ומאי קאמר הא הוזהרו לינשא לממזרים[ג] דהא אפילו [מאן] דאמר לא הוזהרו היינו דוקא לינשא לחלל קאמר אבל לממזרים לא לכך צריך לומר דחששא דמתני' ד)הוא משום חללות אבל משום ממזרות לא שייך חששא כלל ס)דמכירין ישראל ממזרים שביניהם ומיהו תימה הא קתני לויה וישראלית מוסיפין עוד אחת ואי לא בדקי אלא בפסול חללות לויה וישראלית אמאי צריכין בדיקה כיון ו)דאבוה לוי או ישראל אי אפשר בשום ענין להיות בה פסול חללה שהרי לכ"ע בני ישראל מקוה טהרה לחללות וא"כ ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה ז) וי"ל דעיקר הבדיקה ותקנה משום פסול חללות ואגב בדיקה דחללות בדקי נמי היכא דלא שייך אלא פסול ממזרות כגון לויה וישראלית אבל גבי איהי דליכא פסול חללות דלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין לא צריך לבדוק משום ממזרות ור"ת כתב בספר הישר דהא דצריך לבדוק היינו דוקא להכשיר בניהם א) לעבודה אי נמי להכשיר עצמו לעבודה[ד] אבל להאכילו בתרומה א"צ בדיקה כדאמר פ' האשה שנתארמלה (כתובות דף כד.) אני כהן ותבירי כהן נאמן להאכילו בתרומה ואין נאמן להשיאו אשה:

אין

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פי"ט מהלכות איסורי ביאה הל' יח סמג לאוין קכב טוש"ע אה"ע סי' ב סעיף ג:
ב [מיי' שם הל' יט טוש"ע שם]:
נא ג מיי' שם פ"כ הלכה ב [טור אה"ע סי' ב סע"ו]:
נב ד מיי' פי"ט שם הלכה כ:
נג ה מיי' שם הלכה כא טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' כב ופי' ג סעי' ג:

◆

מוסף תוספות

א. גזרו על פתן לפי שהיו מבטלין בנין ביהמ"ק בימי עזרא. תוס' גיטין י. ב. בתוס' שם ובתוס' הרא"ש כתוב: דמיירי בעיסה ישראל והכותי לש. ג. דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה. תוס' כתובות כד. ד"ה אבל. ד. דק"ל הנושא נשים בעבירה אסור עד שידור הנאה וכו'. שם.

◆

מוסף רש"י

מצת כותי מותרת. בפסח לאכילה ולא חיישינן שמא החמיצה (גיטין י. ובעי' חולין ד.). **ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.** שהכתוב קבעו חובה לאכול מצה בלילה הראשונה, דכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות, ואם ישב ולא אכל עבר בעשה (חולין ד.). משום חובת לילה הראשון שהוא חייב לאכול מצה המשתמרת, כדכתיב בערב תאכלו מצות, ואפילו ידעינן בה דלא החמיצה לא נפיק בה אלא אם כן עבד לה שימור לשם חובת מצה, דכתיב (שמות שם) ושמרתם את המצות, וכותים בקיאין הן שצריכה להשתמר לשמה ועושין לה שימור (גיטין י.). **ורבי אליעזר אוסר.** אף באכילה כל ימות הפסח דחשדינן להו שמא מחמיצין (שם). **לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות.** אין יודעין לשומרה ולהזמין בין שיאור לסידוק, בין הכסיפו פניו ללא הכסיפו פניו (חולין ד.). **כל מצוה שהחזיקו בה כו'.** והכל שוחטין (חולין שם) מפרש דאתי ר"ש לאוסופי אתנא קמא אף מצוה שהיא מדברי סופרים ואינה כתובה בתורה אם החזיקו בה סמכינן עלייהו (גיטין י.). **אין בודקין.** לענין יוחסין לישא אשה, **לא מן המזבח ולמעלה.** אם שימש במזבח אין צריך לבדוק למעלה הימנו, דאם לא היה ראוי לכהונה לא היו מניחין אותו לשמש, כדתנן במסכת מדות (פ"ה מ"ד) לשכת הגזית שם היו יושבים ב"ד מיחסי כהונה ולויה, כל כהן שנמצא בו פסול כשהיה רוצה להתחנך לעבודה לובש שחורים ויוצא (פסחים ג:). **משוטרי הרבים.** דיין בעלמא שאינו ממנין עשרים ושלש של סנהדרין קטנה (לקמן ע"ב). **לא הוזהרו כשרות.** כהנות, לינשא לפסולים. לחללין שמותרים בישראל, ואע"פ שהכהן הוזהר בחללה, כהנות לא הוזהרו בחללים (יבמות פד:). לפסולי כהונה, גר חלל משוחרר, שהכהנים הוזהרו על בנותיהם והם לא הוזהרו עליהם מלישא אותן, אבל לפסולין שהאנשים הפסולין הוזהרו עליהן מלישא אותן, כגון ממזרין או נתינים, אף הנשים הוזהרו עליהם, דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה, והכי אמרינן ביבמות (שם) בפרק יש מותרות (לעיל עג.).

מסורת הש"ס

א) [עמ"ש תוס' כ"ב לג: ד"ה מאן], ב) חולין ד. גיטין י. [תוספתא פסחים פ"ב ה"ג], ג) [בכת"י ודפו"ר אלעזר, לפניע כרש"ל, ועיין ברש"ש, ובהגהות בן אריה לגיטין י ע"א], ד) ג"ז שם ברכות מו., ה) [בכת"י: הכא. וכצ"ל], ו) ["ואמר" ליתא בכת"י. ועיין רש"ל ורש"ש], ז) [עי' לעיל עד ע"ב], ח) [עירובין סה: וש"נ], ט) [עי' תוס' בב"ק לח: ד"ה ועל הכותים], י) פ"א לוים וישראלים, כ) פסחים ג:, ל) ["עד" ליתא בכת"י ודפו"ר, וכ"ל ברש"י ע"ש ובתורי"ד], מ) [עיין סנהדרין לג ע"ב], נ) [לעיל עג. יבמות פד: פה.], ס) [עי' רש"ש דגרסה מפסחים דל"ג קמחין], ע) [נדל"ל מהם אותה ולא אמה. (רש"ש)], פ) [צ"ל וכהן, וכ"ה בשיטת מהרי"ב, רע"ב תויו"ט ובר"י הזקן], צ) [בדפו"ר וע"י: את אמו וכו' בנותיהן לכהנים וא"צ לבדוק אחריהם], ק) [ע"ב], ר) [שם], ש) [פ"א לייחוס], ת) [וכ"ה במשנה שבעין פ"ח מ"י. וע"ע תוס' חולין יג ע"א ד"ה פיתו], א) [צ"ל דהא. (הר"ם מדעסויא)], ב) [חולין ג ע"א וע"ש ברש"י. וע"ע נדה מ ע"א], ג) [לקמן עז ע"א], ד) [בדפו"ר: הוי], ה) [כתובות יד:], ו) [בדפו"ר: דאכיה], ז) [לקמן עו.].

◆

תורה אור השלם

ו. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה צריך וכו' היינו דוקא להכשיר בניהם לעבודה וכו'. כ"ב פי' כ"ח סי' כ' אות ד' ומדוסי מהרי"ט כאן:

◆

תוס' ר"י הזקן

מתני'. ד' אמהות. שנים מצד האב ושנים מצד האם. שהם שמנה. כל אחת אמה עמה. [אמה ואם אמה] אמה ואם אמה. ובודקים שלא היו (טמאות) [ממזרות] או אחת מן הפסולות לקהל. ואם אבי אמה. של אשה זו שהוא נושא. ואמה. שהיא אם אם [אבי] אמה. לויה וישראלית. וכהן בא לכנסה, שהערוב נמצא בהם יותר. מן המזבח. שאם התחיל לבדוק באמהות ונמצא שאבי אביה שמש במזבח אין צריך לבדוק באמותיו שאם לא היה מיוחס לא היו מניחין אותו לעבוד. מן הדוכן. שהעידו עליו שעמד עם הלוים בדוכן לשורר שיר. אבל לנשיאות כפים לא דאית ליה אין מעלין מנשיאות כפים ליוחסים בפרק האשה שנתארמלה [כתובות כד, ב]. ולמאן דאית ליה מעלין אפילו מנשיאות כפים קאמר. [ולא מן הסנהדרין ולמעלה]. וכן אם נמצא שהיה מן הסנהדרין אין [צריך] לבדוק אמו. משיאין לכהונה. ואין צריכין בדיקה. ובגמ' מפרש [מ"ט דתנין] ארבע בנשי ולא תני ד' אבות.